

فصل سوم

ویژگی‌های فرهنگی استان هرمزگان

درس ۹ آداب و رسوم مردم استان

مردم استان هرمزگان آداب و رسوم و سنن خاصی دارند که با اندک تفاوتی تقریباً در تمامی نقاط استان مشابه هستند. همجواری با استان‌های دیگر، مهاجری استان، روابط تجاری گسترده با کشورهای همسایه که خود از عوامل انتقال فرهنگ هستند تأثیراتی دو جانبه داشته است.

با وجود این، تغییرات بیشتری در پوسته فرهنگ روی داده است که این نشانه اصالت و غنای فرهنگی استان عزیزمان می‌باشد. غیرت جوانان هرمزگانی از هر قشری و در هر شرایطی مثال زدنی است؛ چه در دفاع از مرزهای نیلگون خلیج کهن فارس، که نسبت به هر منطقه مرزی و موقعیت خاص جغرافیایی آن کمتر چپاولگری اندیشه اهانت به استقلال منطقه را به مغز خود راه داده است؛ زیرا هر وقت چنین اتفاق نامیمونی روی داده مردمان سلحشور قوم پارس از سرزمین آریائیان به دفاع برخاسته و دست متجاوز از آستین بیرون نیامده کوتاه کرده‌اند.

خونگرمی، مهمان‌نوازی و بی‌پیرایه بودن مردان و زنان هرمزگانی همیشه زبانزد عام و خاص بوده است. آنان نجیب زادگانی هستند که مانند دریا سخاوتمند و گشاده دست‌اند.

زبان و انواع گویش‌های محلی

زبان رسمی مردم استان، فارسی و با گویش ویژه بندری تکلم می‌کنند. گویش‌های محلی رایج بین اهالی استان از شهری به شهر دیگر و با روستاهای دورتر آن با هم تفاوت دارند. لهجه محلی‌ای که در سطح استان هرمزگان متداول است ترکیبی از کلمات پارسی (فارسی)، عربی و هندی و حتی کلمات زبان انگلیسی است که به علت تردد بازرگانان خارجی و اقامت آنان در این ناحیه وارد زبان محلی استان شده است.

فعالیت

— چند نمونه از واژه‌های عربی، هندی و انگلیسی که وارد زبان مردم این استان شده را نام ببرید.

.....

برای مطالعه

زبون بندری ریشهٔ جونن	نه لهجه و نه گویش اُزبونن
یتا حرف اکدیم (قدیم) شگفتن	چه حاجت به بیونن انچه عیونن
دلم به شهر بندرتنگ ابودن	صفای بندری نیرنگ ابودن
زبون بندری ادست ارفتن	حالا سینگو دگه خرچنگ ابودن
درخت ریشه دارن بندرما	خراب روزگار بندرما
لودریا همیشه تشنه نشتن	ادامهٔ انتظارن بندرما
خدا بالای سرودریا کنارن	امید مه به تو دادا و برارن

دین و مذهب

دین مردم هرمزگان اسلام است و آن‌ها پیرو دو مذهب شیعه و سنی‌اند. پیروان این دو مذهب از دیر باز با خوشی و همدلی در کنار هم زندگی می‌کنند و معنای وحدت و همدلی میان آنان را می‌توان به طور مشهود احساس کرد. اسلام برای اولین بار در قرن دوم از طریق جزیره قسم به نواحی ساحلی جنوبی وارد گردید. قدیمی‌ترین بنای اسلامی در این جزیره، مسجد شیخ برخ در روستای کوشه است. این مسجد یک بار بر اثر زلزله ویران شد، اما در اواخر قرن سوم بازسازی شد. به‌طور کلی، مساجد این استان بسیار با شکوه بنا شده‌اند که توجه هر تازه‌واردی را به خود جلب می‌کنند و این نشان از اعتقادات قلبی و باورهای دینی عمیق مردم مسلمان هرمزگان دارد.

شکل ۱-۳- مسجد شیخ برخ، جزیرهٔ قسم

فعالیت

– نام چند مکان مذهبی در شهرستان محل زندگی خود را نام ببرید. ....

ساختار اجتماعی

نظام اجتماعی – فرهنگی استان ریشه در روابط خویشاوندی و قومی دارد. اگرچه مهاجرپذیر بودن استان باعث برهم خوردن تعادل جمعیتی و ترکیب فرهنگی منطقه شده است، اما باز هم باورهای مذهبی، وفای به عهد، تعاون و همکاری، ریش سفیدی و معتمد محل، جایگاهی عمیق در میان مردم داشته که هنوز بسیاری از معضلات به همین شیوه حل و فصل می‌شود. با تقویت شوراهای محلی با همین انگیزه می‌توان همچنان این سنت اجتماعی را زنده نگه داشت. بدیهی است با این مهم از نظر جامعه شناختی می‌توان جلوی بسیاری از ناهنجاری‌های اجتماعی را گرفته و پایه‌های خانواده را تقویت و رشته الفت را در میان خانواده‌ها مستحکم کرد.

پوشش مردم هرمزگان

محیط جغرافیایی در شکل‌دهی ظاهر و جنس لباس‌ها تأثیر زیادی دارد. زیرا لباس براساس نیازهای اقلیمی، وضعیت اقتصادی و باورهای دینی آداب و رسوم اقوام به وجود آمده و آینه تمام‌نمایی از تاریخ زندگی بشر است. علاوه بر این نقش مراسم سنتی و فرهنگی نظیر مناسک مذهبی، جشن‌ها و سوگواری‌ها در انتخاب نوع و شکل و حتی رنگ پوشاک را نباید نادیده گرفت. همچنین طبقات اجتماعی و مشاغل و وظایف مربوط به آن‌ها نیز در شکل‌دهی پوشاک مؤثر است، آنچه امروزه در بین اندیشمندان مردم‌شناس و جامعه‌شناس از اهمیت برخوردار است توجه به پیام‌ها و «راز و رمز»های موجود در انواع پوشاک در ادوار مختلف و در میان ملل گوناگون می‌باشد که این پیام از باورها آداب، سنن و خاستگاه قومی این ملت‌ها برخاسته است.

از مهمترین پوشاک زنان و مردان هرمزگانی می‌توان به شلوار ودویی، گلابتونی، بادله‌ای، پیراهن کندوره، جلیبیل، ارنی، برقع، لُنگ، دشداشه، عرق چین و... اشاره کرد.

شکل ۲-۳- نمونه‌ای از پوشش بومی استان

صنعت پوشاک و تزئینات آن

تزئینات پوشاک در نزد مردم هنرمند هرمزگانی ریشه و قدمتی دیرینه دارد که عبارتند از: سوزن‌دوزی، باده‌دوزی، خوس‌دوزی، گلابتون‌دوزی، شک بافی. که از تنوع و زیبایی خاصی برخوردار است و می‌توان برای لباس، روتختی و رومیزی از آن‌ها استفاده کرد. چنانچه این صنعت مورد تشویق، ترویج و حمایت و هدایت صحیح واقع شود، نه تنها در ایران بلکه در صنایع تزئینی بازارهای برون مرزی نیز می‌تواند جایگاهی در خور داشته باشد.

شکل ۳-۳- نمونه‌ای از صنایع زینتی

فعالیت ✓

– برای توسعه و پایداری این صنعت چه موانع و مشکلاتی وجود دارد؟ .....

بیشتر بدانیم

مراسم عروسی

مراسم عروسی در هرمزگان یکی از پرشورترین و زیباترین رویدادهای زندگی است که ترکیبی از سنن و ارزش‌های مذهبی به خود گرفته است. امروزه گسترش ارتباطات، مهاجرپذیر بودن استان و میل مردمان به تحول باعث شده که تغییرات هر چه کند و بطئی نه تنها در این مراسم بلکه در سایر ابعاد فرهنگی و اجتماعی ایجاد شود. مراسم عروسی در هرمزگان چندین مرحله دارد که عبارتند از: انتخاب همسر و خواستگاری، عقد کنان، حنابندان، ساخت بران و عروسی که هر یک با آداب و شیوه‌های خاصی برگزار می‌شوند.

عروسی در استان به روایت تصویر

شکل ۴-۳- نمونه‌ای از آیین حنابندان و ساخت بران به شیوه سنتی در استان

اعیاد و مراسم مذهبی

مردم استان هرمزگان اعیاد مذهبی را بسیار باشکوه برگزار می‌کنند. شیرینی و آجیل و از همه مهم‌تر لباس عید کودکان را خریداری می‌کنند و تا مدت ۳ روز به دید و بازدید می‌روند. آن‌ها عید قربان را عید «گپ» بزرگ می‌نامند.

بیشتر بدانیم

آیا می‌دانید قبله دعا چیست؟

به هنگام خشکسالی و نباریدن باران، ریش سفیدان و بزرگان، با شور و مشورت با یکدیگر و با صلاح‌دید روحانی محلی یک روز جمعه را به اتفاق مردان و کودکان در یک نقطه‌ای معین، نماز باران را به جا می‌آورند. آیا می‌دانید علت همراهی کودکان در این مراسم چیست؟

شکل ۵-۳- قبله دعا) نماز باران

نوروز صیادان

نوروز صیادان، جشن کهن میان ساحل نشینان جنوب است که هر ساله در روستای سلخ جزیره قشم برگزار می‌شود و بسیاری از ساکنان ایران را به آنجا می‌کشاند. نوروز صیادان اول مرداد ماه است. در این روز هیچ کدام از اهالی روستای سلخ، ماهی و هر نوع آبی دریایی را صید نمی‌کنند و نمی‌خورند و معتقدند که ستاره سهیل در آسمان دریای فارس می‌دمد و فصل صیادی آن‌ها از اول تیر ماه آغاز می‌شود.

شکل ۶-۳- جشن صیادی

مراسم چهاردهمی : موقعی که ماه بدر کامل می شود ...

در چهاردهم ماه صفر که قرص ماه کامل است زنان و دختران در خانه یکی از خویشاوندان یا همسایگان دور هم جمع شده و در قابلمه ای مسین، مقداری آب و مواد خوش بوکننده می ریزند و هر یک از افراد حاضر، با آرزوی نیت کرده انگشتری خود را در قابلمه می اندازند. کوچک ترین عضو حاضر، انگشترها را یکی یکی از آن بیرون می آورد. به همراه هر انگشتری یک دو بیتی توسط یکی از حاضرین خوانده می شود صاحب انگشتری تعبیر دو بیتی را با آرزوی خود مطابقت می کند. این مراسم در حقیقت نوعی شب نشینی دوره ای همراه با مشاعره است.

شکل ۷-۳- مراسم چهاردهمی

ویژگی‌های فرهنگی استان

شکل ۸-۳

نوروز در هرمزگان: وقتی که صدای پای بهار می‌آید ... مردم زیبا دوست هرمزگان مثل همه ایرانیان آیین این عید باستانی را که شامل خانه تکانی و تدارک عید، تهیه میوه، شیرینی و آجیل و لباس نو برای کودکان است با شکوه تمام برگزار می‌کنند.

تهیهٔ دنکو که نوعی آجیل مخصوص عید است که توسط زنان طی مراحل خاصی از گندم، برنج، کنجد و نخود و شاهدانه بوداده شده تهیه می‌شود.

محرم در هرمزگان: سرزمینی آرمیده در کناره‌های خلیج فارس و دریای عمان به نام هرمزگان در تاریخ حضوری دیرینه دارد مردمی در دل خود پرورانده که همواره سنت‌های با ارزش خویش را پاس می‌دارند. مراسم ویژه ماه محرم یکی از سنت‌های ارزنده است که از دیرباز همواره مورد توجه مردم هرمزگان بوده، هر سال با شکوه فراوان برگزار می‌شود.

شکل ۹-۳- نمونه‌ای از مراسم تعزیه و علم گردانی

بازی‌های محلی: عموماً بازی‌ها در استان دارای هدف و متناسب با موقعیت‌های جغرافیایی هر منطقه هستند. بازی‌های محلی متنوعی در استان وجود دارد؛ مانند: زمازا، هفت سنگا، سنگ چلیکا و ... که با هدف تقویت قدرت جسمانی، تمرکز، کنترل و هماهنگی فکر و اعضای بدن انجام می‌شوند.

چند مورد از بازی‌های محلی شهرستان خود را نام ببرید در صورت امکان با همکاری دبیر ورزش در ساعت ورزش انجام دهید.

صنایع دستی استان

شکل ۱۰-۳- نمونه‌هایی از صنایع دستی استان

صنعت سفالگری: از جمله قدیمی‌ترین آثار تاریخی به‌جا مانده از گذشتگان ظروف سفالی است. در شرق استان هرمزگان دستان توانای هنرمندان این خطه ظروف سفالی زیبا و کارآمد را از خاک می‌سازند که در زندگی روزمره مورد استفاده بوده است.

شکل ۱۱-۳- صنایع سفالگری

انواع صنایع سفالگری: یکی از صنایع سفالگری کوزه است، که در گویش محلی جهله می‌گویند و جالب‌تر اینکه با استفاده از آن نوعی ساز را با هنرمندی هر چه تمام‌تر می‌نوازند که این خود نشان از هنرمندی و خلاقیت مردمان این مرز و بوم دارد. در گذشته که مخازن فایبر گلاس و فلزی نبود، آب را در منازل در خمره نگهداری می‌کردند.

حصیربافی: صنایع حصیری و سبد با کارایی متنوع که از برگ درخت نخل (پیش) تهیه می‌شود. ذهن خلاق هنرمندان این دیار با رنگ کردن پیش آن هم رنگ‌های گیاهی (پوست انار، رناس، ...) نقش و نگارهای زیبایی را بر روی وسایل ساخته شده می‌اندازند که چشم هر هنر دوستی را می‌نوازد. این صنعت در حاجی‌آباد و میناب، بشاگرد و رودان و بستک به علت نخلستان‌های زیاد رونق فراوانی دارد. برخی از صنایع حصیری عبارتند از: بادبزن، سب (سینی بزرگ) و جارو از دیگر صنایع حصیری. چنانچه این صنایع با نیازهای روز بازار جهانی انطباق یابند می‌توانند جایگاه خود را پیدا کنند، که این مهم به دست توانا و نیروی عقل جوانان هرمزگانی امکان‌پذیر است؛ زیرا آنان همچون پدران خویش در کار تولید و تجارت سابقه‌ای دیرینه دارند. سابقه تجاری در این استان و تأثیر امروزی استان در توسعه بازرگانی کشور به حدی است که به جرأت می‌توان شهر بندرعباس را پایتخت تجاری ایران نام نهاد و چنانچه تمهیداتی مبنی بر انتقال وزارتخانه‌ها از تهران اتخاذ گردد. استان هرمزگان یکی از قوی‌ترین گزینه‌ها برای استقرار وزارت بازرگانی خواهد بود.

یکی دیگر از صنایع حصیری پروند است. پروند طناب بسیار محکم و کلفت از برگ نخل خرماست که معمولاً باغبانان در نخلستان‌ها برای بالا رفتن از درخت خرما از آن استفاده می‌کند. پروند از مقاومت بسیار بالایی برخوردار است که می‌توان آن را به صورت کاملاً حساب شده، تهیه و برای بستن شناورهای کوچک به اسکله استفاده کرد. از جمله محاسن آن، این است که در برابر آب و آفتاب مقاوم می‌باشد.

شکل ۱۲-۳- صنایع حصیربافی

راهکار

ایجاد تعاونی اشتغال، توسط دانش آموزان علاقه مند رشته های کار دانش و فنی حرفه ای در جهت تولید و به سازی صنایع دستی مثل ساخت ظرف (سبد) مکعب شکل حصیری برای نگهداری ظرف با وسایل مسافرت چه راهکار و پیشنهادی در این زمینه به ذهنتان می رسد؟ .....

صنایع فراموش شده

۱- دله قهوه (قهوه جوش) سازی

۲- ریسندگی و بافندگی: عمدتاً چادر شب معروف به جولاقی می بافتند که کلیه مراحل آن دستی انجام می شد و به کشورهای همسایه عربی و هند صادر می شد.

فعالیت

– در صورت امکان نمایشگاهی از صنایع دستی استان با همکاری مسئولان مدرسه ترتیب دهید.

ادبیات شفاهی

«فولکلور» در لغت به معنای دانش عوام به کار می رود. این اصطلاح در زبان فارسی به فرهنگ عامه یا ادبیات عامیانه معنا شده و کلیه مصداق ها و مفاهیم زندگی حقیقی توده مردم را شامل می شود که به صورت شفاهی و سینه به سینه از فردی به فردی و از نسلی به نسلی دیگر انتقال یافته است. گردآوری فرهنگ عامه، یک ملت و منطقه را صاحب پیشینه و شناسنامه می کند.

بیشتر بدانیم

نمونه ای از ضرب المثل های رایج در هرمزگان

«حرفت اول بچو بعد بگه» یعنی: حرفت را اول بسنج بعد بگو.

کنایه از: سنجیده سخن گفتن است.

«هو نه جوغن ناکتن» یعنی: آب را در هاون نمی کوبند.

کنایه از: کار بیهوده کردن است.

«جواب سوزن منتولن.» یعنی : جواب نیش سوزن با دیلم است.
همانند : کلوخ انداز را پاداش سنگ است.

نمونه‌ای از (لالایی) در هرمزگان

لالالا لا بگم تا روز بگردت	لالالا چوک شیرین زبونم
خوشن باد سهیلی از روی هو	گل زیبای مو پیروز بگردت
خوشن لالات بگم با موج دری	خوشن فصل بهار و گندم و جو
خوشن لالات بگم همراه باد	عزیزم گپ ببی با چشم بینا
لا لا لا آروم جونم	رفتی هرجا بکن از شهر خویاد
	لا لا لا چوک شیرین زبونم

نمونه‌ای از غذاهای استان

